

Aproximació a la temàtica de la poesia d'Alfred Giner Sorolla

JOSEP M. SAN ABDÓN

Alfred Giner Sorolla va nàixer a Vinaròs el 23 de setembre de 1919. Es va llicenciar en Ciències Químiques a València i en Farmàcia a Madrid. Va obtenir el doctorat en Farmàcia a la Universitat de Barcelona. Posteriorment es va doctorar en Bioquímica a Nova York.

Ha dedicat la seua vida professional a la recerca oncològica en universitats i centres de Nova York, Cambridge i Florida. La seua producció científica ha estat publicada en diversos idiomes, i en català ha publicat els assaigs *Un nou Gènesi: a l'entorn dels orígens* (Barcelona, 1983) i *L'ombra dels somnis* (Castelló de la Plana, 1993).

La importància del seu treball com a científic ha fet, tal vegada, que la seua obra com a poeta haja quedat una mica eclipsada, però sobretot per l'escassa difusió que ha tingut a l'estar publicada al seu poble i sense cap distribució. Tot i que el seu primer llibre, *Dol duen les flames*, compta amb un pròleg de Joan Fuster, la poesia d'Alfred Giner Sorolla ha estat absent de totes les antologies i estudis¹ referents a la seua època, encara que comença a escriure en un temps, anys 40 i 50, en què predomina quasi exclusivament un tipus de poesia jocfloralista, i que el poeta vinarossenc escriu una magnífica mostra de poesia civil de gran alçada poètica, i que mereix un lloc d'honor al costat d'altres poetes de la seua generació, com ara Joan Fuster, V. Andrés Estellés, Maria Beneyto i Joan Valls.

En aquest estudi farem a fer una aproximació als que considerem quatre temes essencials de la seua obra poètica.

Guerra Civil

La guerra és el tema central del seu primer llibre, que porta un títol ben significatiu: *Dol duen les flames*, encapçalat per un llarg poema testimoni de la barbàrie de la Guerra Civil i per extensió de tot conflicte armat. És aquest un llibre que comença a escriure en plena Guerra Civil; els horrors de la guerra i la mort de l'amic Josep Castell Montserrat impulsen el poeta a escriure'l, però també l'amor a una terra que està sent destruïda per la lluita entre germans. En aquest sentit és significatiu el subtítol del llibre: *Recull de laments per la terra trencada*, i també la cita de Salvador Espriu que encapçala el poemari:

¹ Les úniques excepcions serien l'estudi de Manel Garcia Grau (1994: *Poètiques i voluntats per a una societat perifèrica*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat) i l'article de Lluís Meseguer (1993: «Un vinarossenc i el temps. Lectura d'Alfred Giner Sorolla», *Boletín del Centro de Estudios del Maestrazgo*, 2).

i estimo a més amb un
desesperat dolor
aquesta meva pobra,
bruta, trista, dissortada pàtria.

El llarg poema al que hem fet referència, que és la primera part del llibre, i que li dona títol, està constituït per quatre parts, precedides d'un pròleg i acabades amb un epíleg. Al poema pròleg el poeta anuncia el propòsit del llibre, «contalles d'un temps llunyà» que ell voldria embolicar amb un fort nus per tal de fugir del passat, però els records tornen amb persistència. I a continuació ens dibuixa com és el paisatge d'aquell temps, llòbrec, sinistre, poblat amb «munts de Fúries amb dantesques ombres», és un «brut malson», ple de «foscúria» i amb «jovenívoles vides foses amb un monstruós esclat». El primer apartat del poema porta per títol «Foguerades» i, prenent com a referència la tragèdia grega, està format per un impressionant diàleg entre el Cor, la Història, i el Poble. És un cant universal contra la desraó, la violència i la guerra fratricida. El Cor ens explica la tragèdia que passa, «empestants foguerades» i «centaures en ramats» ofeguen amb virulència la raó, castren les il·lusions, la mort actua de forma implacable, s'ha destruït l'esperança i s'han escurçat les espases de tant de ferir i

és que l'Amor sol prendre descans
mentre les Fúries mai no aturen les mans.

La Història, per la seua banda, anuncia dol, descriu un ambient llòbrec, el món és un caos de mort, s'anuncia l'obertura de la capsa de Pandora i el Poble pareix abandonat pels déus, que des de l'Olimp conspiren contra ell. Els homes semblen no aprendre mai:

No semblen tindre
cap altre caminal
aparent,
que la xarxa de la Història
filar
filar i desfilar.

La veu del Poble narra la presència de la mort pertot arreu a causa de l'enfrontament entre germans i, malgrat que la veu de la Història haja negat tota esperança, en les seues paraules s'albira l'esperança de la pau. I conclou amb la denúncia de l'inútil heroisme guerrer: acabada la guerra només resten els ossos dels morts:

els heroismes tan sols
vençuts clots són.

El següent apartat del llibre porta com a títol «De rams vespra»; és la part on se centra més en la Guerra Civil a Vinaròs i en el record de l'amic perdut, i està dividit en tres subapartats «Matí», «Vespre», «Nit». Ací el poeta estableix un diàleg entre el Cor i l'Amic.

El Cor ens presenta una primavera profanada, un paisatge desolat d'arbres cremats on només sobreviu el xiprer, l'arbre dels cementiris. La veu de l'amic ens presenta un espai, la ciutat de Vinaròs, on tot és silenci i nit, car està sent bombardejada. En el bombardeig mor una persona i aquest fet concret es converteix en un lament universal per qualsevol persona morta injustament; els reis i els déus no s'alteren pel que passa a l'univers, la referència a les tragèdies gregues es fa evident. En tot el fragment contrasta, contínuament, la brillantor de la primavera amb la tragèdia que es viu.

Ja en la «Nit» la veu del Cor ens presenta un món que està enrajolat amb trencadisses il·lusions, però una vegada més hi ha una crida a l'esperança, la veu de l'Amic fa un manament a la «nit» perquè fuja; la llum del vivent jorn pot portar una nova esperança.

Fuig,
nit, fuig!
Potser la jove llum
del vinent jorn en sorgir
nova esperança
refarà.

El llibre, continua amb «Lluminàries», on el poeta ens transporta al paisatge desolat d'Andalusia i es fa patent una preocupació social i el record de la figura de García Lorca.

El darrer apartat del llibre porta per títol «Mestre vell» i presenta una altra forma de diàleg entre una veu anònima, suposadament per les paraules, el mestre vell i el Cor. El poeta, mitjançant la veu del mestre, fa una crida a la fraternitat universal, ja que insta els seus alumnes a fer de la seua terra un lloc sant on tots visquen com a germans. El Cor continua la descripció de la tragèdia, però acaba una vegada més fent una crida a l'esperança en la pau, encara que des d'una posició més idealista que real: «Cal avançar somiant més que creient», ja que les tragèdies no són més que «gleva cucada sense collita/ ni més enllà».

L'any 1971 el poeta afegia al llibre un breu poema a tall d'epíleg, on veia aquests fets com els records d'un ahir llunyà, dels quals voldria fugir i oblidar, però els records de la tragèdia sempre tornen com un mal somni.

Dol duen les flames constitueix un exemple magnífic de poesia cívica, un cant contra la violència, la desraó i els enfrontaments fraticides, però és també un exemple de llenguatge acurat, de coneixement de la tradició clàssica, una poesia que es desmarca dels seus contemporanis valencians, que, amb unes poques excepcions, estan immersos en un jocfloralisme carrincló.

Natura

La presència de la natura és molt freqüent en la poesia d'Alfred Giner Sorolla i hi apareix tractada de diverses formes. D'una banda els poemes que formen part del llibre *Amunt i avall*, composicions d'una extraordinària senzillesa on la natura apareix un punt idealitzada, com al poema «Veïnet», petita història de gran afectivitat sobre la vida d'un esquirolet, o «Ocellet», aquest del llibre *Galàxies*, on el poeta canta diversos ocellets en un poema ple de tendresa, poemes on s'exalta l'arribada de la primavera o de l'estiu i l'esclat

de la natura que això comporta, com en els poemes «Caliu» o «Maduixes». De vegades trobem poemes que suposen un simple divertiment on juga amb el so, combinant elements de la natura; però en tots apareix com a element comú l'elogi de l'aigua, com a element de fertilitat, de vida.

D'altra banda, trobem poemes on l'autor expressa la seua preocupació ecologista; així, al llibre *Amunt i Avall*, al poema «Monòleg atlàntic amb un estel de mar», insta a estimar la natura:

cal ésser bo,
no només humà;
per a sentir caliu
i amor fraternal,
a roques i arbres,
a tot el creat.

Un to més greu tenen els poemes que sobre aquest mateix tema apareixen al llibre *Galàxies*, «Tardor a Firenze», on els primers versos són ben significatius:

reptar vull en línies primes
la gran falòrnia del progrés
que ens ensutza, emponsonya
i ens ensopeix a més.

El poema continua amb la visió de la bella ciutat de Firenze, que pot acabar ofegada per l'ambició desmesurada de l'ésser humà que la destrueix per guanyar més diners. En la mateixa línia trobem el poema «Park avenue», on presenta una visió de la ciutat de Nova York, que li sembla caòtica, comparable a l'infern dantesco, completament deshumanitzada i sense esperit, ja que els gratacels no deixen veure els estels. Al poema «Auques decidides contra l'ídol del progrés», en uns senzills versos, mostra la seua preocupació per la creixent destrucció de la terra a conseqüència del progrés incontrolat:

l'allau és el seductor Progrés,
que duu a l'Apocalipsi promés.

En altres poemes, finalment, enllaça el tema de la natura amb el sentiment de transcendència, de preocupació pel més enllà, que com veurem més endavant és un dels temes centrals del llibre *Galàxies*. Al poema «Ferro», davant dels elements de la natura com a causa de vida i de mort, el poeta mostra el desig d'eternitat, desig que d'alguna manera aconseguirà en arribar a existir amb comunió amb la natura, en poemes com «El meu món» o «Fúria».

L'espai

Sis són els espais on es desenvolupa el món poètic d'Alfred Giner Sorolla: Vinaròs, el Maestrat, els Països Catalans, la mar Mediterrània, els Estats Units i l'Univers.

Els quatre primers espais estan molt relacionats i sovint formen un tot unitari en alguns poemes. Una bona part d'aquests poemes es troben al llibre *Amunt i Avall*. Ací ens presenta sobretot el paisatge de la seua infantesa, i el seu contingut es mou entre la nostàlgia i la idealització d'un món que va desapareixent.

El món de la infantesa a Vinaròs el trobem en poemes com «Avui», que fa referència a l'època de les vacances que començaven amb les festes de Sant Joan. És un poema de les mateixes característiques que l'anterior, on recorda el conegut joc del Maestrat, «fava va», i que clou amb uns versos fets amb les paraules que s'utilitzaven en el joc:

No s'hi val
si s'escanya
l'animal.

En altres poemes d'aquest llibre manifesta l'antiguitat de les arrels de la cultura de Vinaròs —el Maestrat— a la Mediterrània; en poemes com «De Tírig i d'Albocàsser» arreplega una contalla tradicional de les terres del Maestrat, en la qual es refereix un encontre entre una rateta i una guineu, i de l'enginy que va tenir aquesta per arravatar-li un tros de formatge a la primera; aquesta faula, però, ve de molt lluny, puix que ja es contava als nens de l'antiga Roma. També aquesta antiga arrel de la nostra cultura mediterrània la trobem al poema «Pont Romà», on es fa poesia la història d'un vell pont romà, que ha vist passar a sobre multitud de cultures que han habitat la nostra mar:

Sentireu
molta Història
junt al vell pont romà,
veus de legions i guerrilles,
gallard portal valencià.

Tot això fa que el poeta manifeste el seu orgull de ser vinarossenc i mediterrani:

Un cranc
ufanós (...) no senten
més orgull,
no,
que jo,
vinarossenc
de soca,
d'arrel,
mediterrani
pels dotze

quadrants;

Aquest amor a la mar es manifesta en un poema d'exaltació marítima, que curiosament es titula «Pacífic», i on la mar és lloada per la gran quantitat de coses que ens ofereix:

L'esplèndida mar
ens dóna
de tot:
Ones d'amor,
corals i pluges,
sal i verdor.

Segurament, l'habitual residència del poeta fora de la seua terra origina l'escriptura de versos on mostra l'enyor pel paisatge que el va veure nàixer, és el cas del poema «D'Irta a Montsià es troba la terra meua», on l'autor mostra l'enyorança pel seu món i expressa el desig de tornar aviat. En aquest poema expressa el seu referent nacional i cultural català: Irta i Montsià són símbols muntanyencs de dos comarques veïnes, el Maestrat i el Montsià, valenciana la primera i catalana la segona. Però on es fa encara més explícit el seu amor pels Països Catalans és al poema «Lloes decidides de les nostres terres»:

Riallera i tendra és València
i dolça Catalunya, els meus amors.

Al llibre *Amunt i Avall* trobem també una referència a un altre espai, els Estats Units d'Amèrica, on el nostre autor ha passat una bona part de la seua vida professional, i on encara ara passa una bona part de l'any. Tot i això, la visió del món americà és molt diferent a la del món de la seua terra. Al poema «Cançoner americà» fa una dura crítica al capitalisme americà:

Uns fabricants de joguines
no de xiquets,
sinó per a grans,
creadors dels ídols nous
que al món han ben guillat;
són els membres
de la Gran Yankee
Trinitat de l'Or:
els pobres Rockefeller,
Dupont
i Henry Ford.

Torna als mateixos temes al llibre *Galàxies*; però aquesta vegada potser que amb un to més greu i més culturalista; el poema «Tríptic del mar i del vent» comença amb una visió idealitzada del paisatge de Vinaròs:

veig
 sirenes de nacre
 gronxant-se al so
 de cascavells marins,
 nedant entre ones i coralls
 garlandes florides
 en argent i or

per a seguir amb un cant a la Mediterrània com a bressol de la nostra cultura:

niu,
 llar nostra,
 agitat bressol,
 llac.

Idea que repeteix en poemes com «Eleïsa» o «A l'illa d'Odisseu», on fa un cant als herois de la Mediterrània, o en «Sóc», on es manifesta el poeta com a fill de la cultura mediterrània i del cristianisme.

Pel que fa al darrer dels espais a que hem fet referència, l'Univers, es fa patent sobretot a la segona part del llibre *Amunt i Avall*, titulat *Preludi i auques lluneres*, on es fa referència a la conquesta espacial, el recull de poemes s'enceta amb el poema «Sputnik (A tall de preludi)», on es fa un elogi de la conquesta espacial, personificada en la primera nau soviètica, però ja en el poema «Apol·lo 8» descriu de quin color es va trobar la lluna i la disposició gràfica del poema fa pensar en una certa decepció. En els poemes següents, «Auques d'estels i planetes en present» i «D'estels, cels, llunes i mels», planteja la presència dels estels i dels planetes com a elements que viuen en harmonia amb els sers humans i que des de dalt presideixen el pas del temps, i diversos fets en la vida dels homes.

Tancarem aquest apartat amb dos poemes del llibre *Galàxies*, que són una autèntica declaració de principis pel que fa al tema que ens ocupa: «Dues pàtries», un poema datat el 1939, on declara el seu amor pel seu poble de Vinaròs:

enamorat
 de dues pàtries sóc,
 petita i blanca una,
 niu meu, bressol...

però també per la resta de l'univers:

enamorat
 d'una altra pàtria gran,
 que no hi és enlloc
 i per tot arreu es troba...

L'altre poema és «Orió plantat», on l'autor manifesta que forma part de la matèria que forma l'univers, i que ens servirà per a enllaçar amb el proper tema. En aquest poema, el

poeta contempla des de la serra d'Irta les constel·lacions i els estels, i hi estableix un diàleg manifestant el seu desig de fondre's amb elles:

d'ascendir al vostre turó,
el meu desig tot s'inflama...

Sobre l'ésser humà

Un altre dels temes fonamentals en la poesia d'Alfred Giner Sorolla és la reflexió sobre el sentit de l'existència de l'ésser humà sobre la terra. És una temàtica que apunta ja en el llibre *Dol duen les flames*, però que desenvolupa sobretot en el llibre *Galàxies*, a les seues tres últimes parts: «Del fons i del neguit», «Testimonis» i «Reminiscents»; el propi poeta ho escriu en el pròleg: «composicions escrites en la maduresa, on s'ajunta el sentiment de nostàlgia amb una actitud de serena perplexitat davant la contingent existència de l'home».

En ocasions, el nostre autor presenta l'ésser humà com una peça més del gran trencaclosques de l'univers; a «Sol», observa com el món gira al voltant del Sol i es pregunta cap on va: pensa que darrere les ombres del més enllà trobarà l'escalfor d'un gran sol, recrea la creença de la influència que tenen els astres en la vida dels homes. A «Cretaci», després de preguntar-se qui és ell, conclou que, malgrat creure's un ser únic, forma part de la matèria que des del cretaci forma la terra i que contínuament ha anat transformant-se. A «Del fons i del neguit» mostra l'home que es desfà amb la mort dins de la natura perdurable.

En altres poemes, el poeta es formula les eternes preguntes sobre qui som, i cap on anem:

d'on vinc i
on vaig?
On som
i on anem?
On van
i d'on ixen
cels,
terres,
aigües,
per a què? («Flama»)

i només obté el silenci com a resposta

qui recull
el meu ai,
udol de l'ànima
que ensuma
foscúria
i gran buidor? («Clam»)

i mostra la seua preocupació per aquest silenci. A «Victòries» es pregunta si Déu oblida els béns que fem a la vida, i també li preocupa el silenci de Déu davant de les atrocitats humanes:

amén silencios diem per la pau i preguem germans en
colla, al No-res net i sant.

Malgrat tot, l'autor manifesta el seu desig de Déu i d'eternitat. Al poema «Delu» expressa la dificultat d'entendre el món, però sent un deler encés per un demà incert. A «Foresta» expressa el seu desig d'immortalitat, i també a «Blat» i «Lluita», on expressa el seu desig de Déu i manifesta els seus dubtes al mateix temps:

home
sóc;
he
lluïtat,
lluïto
i lluitaré
pel que
delero:
la vulnerable
fe. («Lluita».)

En la cerca d'aquest desig, el poeta arriba a la conclusió que hi ha un conflicte entre la raó i el sentiment:

raó que la follia nega;
follia que la raó engruna. («Zero».)

Aquesta conclusió el porta sovint al pessimisme: el món és l'escenari d'una confusa ninotada, on tot flueix cap a l'ignot i es lamenta del fet que arrossega a tothom cap al no-res, un fosc forat, buit i fred. La vida és un camí cap a la mort:

la vida fa perdre el viure;
l'amor és un malson de la mort. («Interludis».)

La ciència tampoc li serveix per a desxifrar el formidable enigma de la vida, ja que només és vodevil de la veritat.

Davant d'aquest panorama, el poeta impreca el més enllà perquè es manifeste, si hi és de veres, i es rebela davant la finitud de l'existència:

acceptar no puc que
l'acerb destí
esdevinga
última
realitat. («Niu».)

Alfred Giner Sorolla clou aquest tema i el llibre, amb el poema «Res», un títol emblemàtic que inclou tot un resum del que és la seua preocupació, «dubtar del dubte», desig de coneixement i preocupació pel més enllà.